Pielikums: vēstulei
"Par cilvēktiesību aizsardzības prioritātēm un
nepieciešamajiem uzlabojumiem
normatīvajā regulējumā"

Priekšlikumi nepieciešamajiem uzlabojumiem normatīvajā regulējumā

1. Bērnu tiesību aizsardzība

1.1. Par bāriņtiesu institucionālā modeļa reformu

Lūdzu veikt parlamentāro kontroli bērnu tiesību aizsardzības modeļa pārskatīšanā. Šī uzdevuma veikšanai aicinu Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisiju izmantot Saeimas Kārtības rullī noteiktās tiesības izveidot Bērnu un jaunatnes lietu apakškomisiju.

Pamatojums: Savā 2026. gada ziņojumā "Par nepieciešamību pārskatīt bāriņtiesu institucionālo modeli" esmu identificējusi būtiskas problēmas bērnu tiesību aizsardzības sistēmā un piedāvājusi divus rīcības modeļus problēmu risināšanai. Svarīgi ir nevis vienkārši samazināt bāriņtiesu noslodzi, bet gan pārveidot pašreizējo bāriņtiesu institucionālo modeli kopumā. Būtiska nozīme ir specializācijai, nodrošinot, ka bērnu tiesību jautājumus risina profesionāļi un ka visā valstī tiek ievēroti vienoti kvalitātes standarti un nodrošināta efektīva uzraudzība.

Speciālistiem, kuri turpmāk strādās ar bērnu tiesību jautājumiem, nebūtu jāveic ar bērnu tiesību aizsardzību nesaistīti uzdevumi, piemēram, notariālās funkcijas vai ar pilngadīgu personu aizgādnību un pārstāvību saistītas funkcijas. Vienlaikus vairāku līdz šim bāriņtiesu kompetencē esošu jautājumu, kas būtiski skar vai ierobežo cilvēktiesības, izlemšana būtu nododama tiesai, piemēram, bērna šķiršana no ģimenes, ievietošana ārpusģimenes aprūpē, aprūpētāja maiņa un saskarsmes tiesību ierobežošana ārpusģimenes aprūpes laikā. Lai nodrošinātu vienotu praksi un vienotus bērnu tiesību aizsardzības standartus visā Latvijā, ir nepieciešams novērst problēmas, ko rada pašreizējais bāriņtiesu institucionālais modelis.

1.2. Par administratīvās atbildības noteikšanu darbiniekiem un amatpersonām par neziņošanu par vardarbību pret bērnu

Aicinu pilnveidot Bērnu tiesību aizsardzības likumu, stiprinot bērnu tiesību aizsardzības sistēmas efektivitāti un amatpersonu atbildību par neziņošanu par vardarbību pret bērnu.

Pamatojums: Bērnu tiesību aizsardzības likuma 73. panta pirmajā daļā ir noteikts katras personas pienākums nekavējoties ziņot policijai, Bērnu aizsardzības centram, bāriņtiesai vai sociālajam dienestam par likumpārkāpumu, kas vērsts pret bērnu. Tā paša panta otrā daļa noteic, ka veselības

aprūpes un izglītības iestāžu darbinieki, sociālo pakalpojumu sniedzēji, policijas darbinieki, valsts un pašvaldību amatpersonas un darbinieki, kā arī citas personas, ar kuru darba vai dienesta pienākumu veikšanu tiek vai var tikt skartas bērna tiesības un tiesiskās intereses un kuras zina par bērna tiesību pārkāpšanu un par to nav ziņojušas, par neziņošanu saucamas pie disciplinārās atbildības vai citas likumā noteiktās atbildības.

Šobrīd atbildība ir tikai saskaņā ar Krimināllikuma 315. pantu par neziņošanu, ja ir zināms, ka tiek gatavots vai izdarīts smags vai sevišķi smags noziegums. Tādējādi regulējums neparedz nekādu atbildību, izņemot disciplināratbildību, par neziņošanu par mazāk smagu, kriminālpārkāpumu un administratīvo pārkāpumu izdarīšanu pret bērniem. Savukārt disciplināratbildību nav iespējams piemērot pret personām, kuras nav darba attiecībās. Tāpat administratīvā atbildība par neziņošanu par vardarbību pret bērnu Bērnu tiesību aizsardzības likumā nav noteikta. Tomēr manā rīcībā regulāri nonāk informācija, ka minētie darbinieki neziņo par iespējamu vardarbību pret bērnu. [1]

1.3. Par valsts pakalpojuma trūkumu bērniem ar smagiem uzvedības traucējumiem un atkarību riskiem

Aicinu nodrošināt parlamentāro kontroli par tiesiskā regulējuma izpildi, ar kuru tiek izveidots valsts pakalpojums bērniem ar smagiem uzvedības traucējumiem un atkarību riskiem. Šī uzdevuma īstenošanai aicinu Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisiju uzaicināt Tieslietu ministrijas pārstāvjus ziņot par paveikto, plānotajiem risinājumiem un to īstenošanas termiņiem.

Pamatojums: Viens no audzinoša rakstura piespiedu līdzekļiem ir ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē. Kopš iestādes "Naukšēni" likvidēšanas 2022. gadā, alternatīvas šāda veida iestādei nepastāv. Likumā noteikts, ka "Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa — ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē – izpilde tiek izbeigta 2022. gada 1. jūlijā, un to nepiemēro no 2022. gada 1. jūlija līdz 2024. gada 31. decembrim."[2] No 2025. gada 1. janvāra iepriekš minētajai iestādei bija jāsāk darbs. Likvidētās sociālās korekcijas izglītības iestādes vietā Tieslietu ministrija plāno izveidot "Bērnu un jauniešu drošo māju", kas paredzēts kā jauns pakalpojums bērniem ar augstiem uzvedības riskiem, kuriem nepieciešams nodrošināt drošu vidi ārpus viņu ierastās dzīvesvietas. Iestāde nav izveidota, un termiņš nav pagarināts. Šāda pakalpojuma nodrošināšana ir būtiska, lai bērni ar

[1] Tiesībsarga 2023. gada 16. janvāra vēstule Nr. 1-8/3 Par nepieciešamajiem uzlabojumiem tiesiskajā regulējumā Saeimai.

[2] Likums Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem, Pārejas noteikumu 6. punkts.

smagiem uzvedības traucējumiem savlaicīgi saņemtu viņu vajadzībām atbilstošu profesionālu palīdzību, vienlaikus aizsargājot arī citu bērnu tiesības uz dzīvību, veselību, drošību, kā arī sabiedrības drošību kopumā. Arvien biežāk tiek konstatēti gadījumi, kad bērni ar uzvedības traucējumiem tiek ievietoti bērnu aprūpes centros, kā rezultātā cieš bērni, kas tajos uzturas, un darbinieki, bet, ņemot vērā ne tikai bērnu tiesību aizsardzību, bet demogrāfisko situāciju valstī, valstij ir jādara viss, lai katrs bērns kļūtu par pilnvērtīgu sabiedrības locekli. Atbilstoši Satversmes 110. pantam un ANO Bērnu tiesību konvencijas 3. un 19. pantam valstij ir pozitīvs pienākums ne tikai reaģēt uz jau notikušu apdraudējumu, bet arī savlaicīgi novērst paredzamus riskus un nodrošināt efektīvu ikviena bērna tiesību aizsardzību.

1.4. Par kompetences sadrumstalotību vardarbības pret bērniem lietās

Aicinu paredzēt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 88. panta pirmajā daļā,[3] ka Bērnu aizsardzības centrs izskata arī administratīvo pārkāpumu lietas par pārkāpumiem, ko izdarījuši privāto institūciju darbinieki un bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēji.

Pamatojums: Pašlaik Latvijā administratīvā pārkāpuma lietu izskatīšana par iespējamu fizisku vai emocionālu vardarbību pret bērnu ir sadrumstalota. Ja iespējamo vardarbību īstenojis valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, administratīvā pārkāpuma procesu veic Bērnu aizsardzības centrs. Savukārt privāto iestāžu darbinieku un bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēju iespējamās vardarbības gadījumos procesu līdz lietas izskatīšanai veic Valsts policija vai pašvaldības policija, bet lēmumu pieņem pašvaldības administratīvā komisija. Šāds kompetences sadalījums rada nevienveidīgu praksi un atšķirīgu lietu izskatīšanas kvalitāti. Priekšlikums paredz nodot Bērnu aizsardzības centra kompetencē administratīvā pārkāpuma procesus par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 81. pantā paredzētajiem pārkāpumiem, ko izdarījuši arī privāto iestāžu darbinieki un bērnu uzraudzības pakalpojumu sniedzēji. Tas nodrošinātu vienotu, specializētu pieeju vardarbības gadījumu izskatīšanai un līdzvērtīgu bērnu tiesību aizsardzību neatkarīgi no iestādes juridiskā statusa.

1.5. Par ārstniecības iestāžu tiesībām pārmeklēt bērnus

Aicinu veikt grozījumus[4] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 40. pantā.

Pamatojums: Bērnu tiesību aizsardzības likuma 40. pants paredz tiesības dažādām iestādēm pārmeklēt bērnu, ja ir pamatotas aizdomas, ka bērnam ir priekšmeti vai vielas, kas var apdraudēt

[3] Tiesībsardzes 2025. gada 7. janvāra atzinums pārbaudes lietā Nr. 2024-48-27J,27N

[4] Tiesībsardzes 2026. gada 6.maija vēstule Nr. 1-8/15 Par ārstniecības personu tiesībām veikt nepilngadīgo pacientu pārmeklēšanu Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai

paša bērna vai citu personu dzīvību vai veselību. Taču šādu tiesību nav ārstniecības iestādēm. VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" ir vērsusi uzmanību uz riskiem, kas var rasties psihiatriskās ārstniecības iestāžu/nodaļās un neatliekamās medicīnas nodaļās, ja bērniem līdzi ir aizliegtās vai bīstamās vielas. Vēršu uzmanību uz nepieciešamību bērnu vai citu personu dzīvības vai veselības aizsardzības interesēs paredzēt, ka arī psihiatriskās ārstniecības iestāžu/nodaļu un neatliekamās medicīnas nodaļu darbiniekiem ir tiesības pārmeklēt bērnu, ja pastāv pamatotas aizdomas, ka bērnam līdzi ir aizliegtās vai bīstamās vielas.

1.6. Par bērnu aizsardzību no kaitīga satura

Aicinu turpināt īstenot parlamentāro kontroli bērnu aizsardzībā no kaitīga satura. Šī uzdevuma veikšanai aicinu Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisiju uzaicināt Tieslietu ministrijas pārstāvjus ziņot par paveikto, plānotajiem risinājumiem un to īstenošanas termiņiem, kā arī sekot līdzi nepieciešamo likuma grozījumu sagatavošanai un virzībai.

Pamatojums: Bērnu tiesību aizsardzības likums aizliedz padarīt bērniem pieejamu viņu attīstībai kaitīgu saturu, tostarp erotiska rakstura materiālus. Tomēr par šo aizliegumu pārkāpšanu juridiskajām personām (komersantiem, biedrībām un nodibinājumiem) nav paredzēta administratīvā atbildība. Tādējādi, piemēram, publiska pasākuma organizatoru nevar administratīvi sodīt par bērnu pakļaušanu viņu vecumam neatbilstošam saturam, ja nav pārkāptas citas tiesību normas, kas paredz atbildību. Turklāt normatīvajos aktos nav definēts jēdziens „erotiska rakstura materiāls", kas apgrūtina likumā noteikto aizliegumu piemērošanu. Tiesībsarga birojs 2024. gadā nosūtīja Labklājības ministrijai lūgumu iniciēt grozījumus, kas noteiktu atbildību par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 50. pantā noteikto aizliegumu pārkāpšanu, kā arī skaidrotu terminu "erotisks materiāls", taču Labklājības ministrija neplāno to darīt, tāpēc 2026. gada sākumā vērsos Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijā,[5] kura šo jautājumu ir nodevusi Tieslietu ministrijai priekšlikuma gatavošanai.

1.7. Par bērnu veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību

Lūdzu izstrādāt normatīvo regulējumu bērnu piekļuvei veselības aprūpes pakalpojumiem, nosakot skaidru un vienotu kārtību, kādā bērni Rīgā un reģionos var saņemt veselības aprūpes pakalpojumus, tostarp nosakot maksimāli pieļaujamos gaidīšanas termiņus veselības aprūpes pakalpojumu un speciālistu konsultāciju saņemšanai, valsts finansējuma apjomu un piešķiršanas

[5] Tiesībsardzes 2026. gada 2.marta vēstule Nr. 1-8/5 Par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā (Nr.1189/Lp14) Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai

kārtību ambulatorajā un stacionārajā bērnu veselības aprūpē, kā arī īstenojot citus nepieciešamos pasākumus, lai ikvienam bērnam tiktu nodrošināta savlaicīga, pieejama un kvalitatīva veselības aprūpe neatkarīgi no viņa dzīvesvietas.

Pamatojums: Valsts pienākums ir organizēt veselības aprūpes sistēmu tā, lai ikvienam bērnam būtu reāla, nevis tikai formāla iespēja saņemt nepieciešamo veselības aprūpi. Bērna labākajām interesēm jābūt primāram apsvērumam ne tikai individuālos lēmumos par konkrētu bērnu, bet arī, plānojot un organizējot veselības aprūpes sistēmu kopumā. Tas nozīmē, ka bērna labāko interešu princips ir jāņem vērā arī, lemjot par bērnu veselības aprūpes finansējumu, veselības aprūpes pakalpojumu tīkla organizāciju, speciālistu pieejamību un to, kā tiek nodrošināta veselības aprūpes pakalpojumu pieejamība dažādos reģionos. Veselības aprūpes sistēma ir vērtējama ne tikai pēc tā, vai pakalpojums eksistē, bet arī pēc tā, vai bērns to var saņemt savlaicīgi un bez nesamērīgiem šķēršļiem.

Valsts kontroles 2026. gada revīzijas ziņojums "Bērnu veselības aprūpe – loterija pēc dzīvesvietas"[6] ir parādījis plaisu starp normatīvo regulējumu un praksi. Ziņojums izgaismo, ka veselības aprūpes pakalpojuma esība pati par sevi vēl nenozīmē bērna iespēju tam piekļūt. Ja pastāv garas gaidīšanas rindas pie speciālistiem, ja pakalpojumu pieejamība būtiski atšķiras starp reģioniem vai ja bērna likumiskie pārstāvji ir spiesti izmantot maksas pakalpojumus, lai bērns palīdzību saņemtu laikus, rodas pamatots jautājums par to, vai bērnu tiesības uz prioritāru un vienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpei tiek nodrošinātas praksē.

Piekļuve veselības aprūpes pakalpojumiem nav tikai veselības politikas jautājums. Tas ir jautājums par vienlīdzību, cilvēka cieņu un valsts spēju pildīt savus pienākumus. Bērna pamattiesības šajā ziņā ir īpašs mērs, jo bērns pats nevar pilnvērtīgi aizstāvēt savas intereses. Tāpēc valstij ir atbildība izveidot tādu veselības aprūpes sistēmu, kas ļauj bērnam šīs tiesības izmantot praksē. Valsts kontroles revīzijas ziņojums nav tikai par veselības aprūpi, tas ir par to, kā mūsu demokrātija ikdienā spēj pārtapt reālā aizsardzībā cilvēkiem, īpaši tiem, kuri paši sevi aizstāvēt nevar.

No bērna skatupunkta nav nozīmes tam, kura institūcija ir atbildīga par finansējumu, speciālistu plānošanu vai pakalpojumu organizēšanu. Bērnam ir svarīgi, vai palīdzība ir pieejama tad, kad tā nepieciešama. Jo bērna tiesības uz veselības aprūpi nav tiesības kādreiz saņemt palīdzību. Tās ir tiesības saņemt nepieciešamo palīdzību savlaicīgi un sasniedzamā vietā.

[6] Valsts kontroles 2026. gada Revīzijas ziņojums

1.8. Par sociālo nodrošinājumu dzimumnozieguma rezultātā dzimušiem bērniem bez paternitātes

Lūdzu nodrošināt parlamentāro kontroli par tiesiskā regulējuma pilnveidošanu, lai tiktu ieviests sociālais nodrošinājums dzimumnozieguma rezultātā dzimušiem bērniem bez paternitātes. Šī uzdevuma īstenošanai aicinu Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisiju uzaicināt Tieslietu ministrijas un Labklājības ministrijas pārstāvjus ziņot par paveikto, plānotajiem risinājumiem un to īstenošanas termiņiem.

Pamatojums: Ja bērns ieņemts dzimumnozieguma rezultātā, bērna dzimšanas reģistrā visbiežāk netiek veikts ieraksts par tēvu, līdz ar to bērns nesaņem uzturlīdzekļus. Tāda situācija veidojas gan tad, ja kriminālprocesā tiek noskaidrots bērna bioloģiskais tēvs, gan arī tad, ja nē. Ētisku apsvēruma dēļ ir saprotama bērna mātes nevēlēšanās dzimšanas reģistrā veikt ierakstu par tēvu. Ja bērna izcelšanās ir noskaidrota, bet ieraksts par tēvu nav veikts, bērna tēvs faktiski ir atbrīvots no uzturdošanas pienākuma. Savukārt mātei nav iespējams saņemt uzturlīdzekļus bērna uzturam ne no personas, no kuras bērns izcēlies, ne no valsts. Tieslietu ministrijai un Labklājības ministrijai esmu aktualizējusi problēmjautājumu par vajadzību rast risinājumu, lai nodrošinātu bērna, kas ieņemts noziedzīga nodarījuma pret dzimumneaizskaramību rezultātā, tiesības uz sociālo nodrošinājumu, proti, uzturlīdzekļu piedziņai (izmaksai). Iespējamais risinājums būtu jauna atbalsta veida radīšana nozieguma rezultātā dzimušiem bērniem bez paternitātes.

2. Tiesības dzīvot labvēlīgā vidē

2.1. Par Satversmes tiesas sprieduma izpildi izklaides trokšņu lietā

Lūdzu sadarbībā ar valdību izstrādāt normatīvo regulējumu, kas samērotu iedzīvotāju tiesības uz privāto dzīvi un tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ar izklaides vietu komercdarbības interesēm.

Pamatojums: Šā gada 14. aprīlī Satversmes tiesa[7] esošo izklaides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības regulējumu atzina par Satversmei neatbilstošu, ciktāl tas nenodrošina pienācīgu aizsardzību pret pārmērīgu izklaides troksni. Tiesa secināja, ka valsts nav noregulējusi izklaides trokšņa novērtēšanu, kontroli un ar to saistītos atbildības jautājumus, uzdodot Saeimai līdz 2027. gada 1. martam noregulēt izklaides trokšņa novērtēšanas, kontroles un ar to saistītās atbildības pamatprincipi, precizējot Ministru kabinetam un pašvaldībām doto pilnvarojumu.

2.2. Par mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu izveides un uzraudzības mehānisma trūkumu

[7] Satversmes tiesas 2026. gada 14. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2025-18-03

Aicinu sadarbībā ar valdību izstrādāt normatīvo regulējumu, kas samērotu iedzīvotāju tiesības uz privāto dzīvi un tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ar dzīvnieku audzētāju komercdarbības interesēm.

Pamatojums: Esmu konstatējusi, ka šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums pienācīgi nenodrošina iedzīvotāju aizsardzību no mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu radīta traucējuma (gaudošana, riešana, smakām u.c.), ja tie nav saistīti ar dzīvnieku labturības noteikumu pārkāpumiem.[8] Atsevišķos gadījumos traucējums var būtiski aizskart Satversmes 115. pantā noteiktās iedzīvotāju tiesības dzīvot labvēlīgā vidē.

3. Īpašuma tiesības

3.1. Par zemes lietošanas maksu un 99 gadu zemes nomu

Aicinu nepārprotami noteikt normatīvajā regulējumā, vai zemes likumiskās lietošanas tiesību institūts ir piemērojams arī tām tiesiskajām attiecībām, kurās dzīvokļu īpašnieki ir ieguvuši zemes nomas tiesības uz 99 gadiem, kā arī noregulēt citus ar zemes nomu saistītus atzinumā[9] minētus jautājumus.

Pamatojums: Esmu konstatējusi, ka piespiedu dalītā īpašuma tiesiskajās attiecībās gadījumos, kad daudzdzīvokļu dzīvojamā māja atrodas uz pašvaldībai piederošas zemes, kuras privatizācijai pastāv ierobežojumi, šobrīd vienlaikus ir spēkā divas savstarpēji pretrunīgas tiesību normas. Viena no tām paredz zemes nomas tiesības uz 99 gadiem ar nomas maksu zemes nodokļa apmērā, savukārt otra uzliek par pienākumu maksāt zemes lietošanas maksu (šobrīd 4% no zemes gabala kadastrālās vērtības). Šāds tiesiskais regulējums rada tiesisko nenoteiktību un var radīt dzīvokļu īpašnieku pamattiesību aizskārumu Satversmes 1., 91. un 105. panta tvērumā.

3.2. Par samērīgu līdzsvaru starp iespēju ātri reģistrēt uzņēmumu un īpašuma tiesību aizsardzību

Aicinu sadarbībā ar valdību izdarīt grozījumus normatīvajos aktos, lai izveidotu sistēmu, kurā ērti reģistrējot uzņēmumu, vienlaikus tiktu aizsargātas arī nekustamā īpašnieka intereses.

Pamatojums: Esmu konstatējusi trūkumus esošā uzņēmumu reģistrēšanas sistēmā.[10] Tā ir ērta un draudzīga godprātīgiem uzņēmējiem, bet tajā ir būtiska problēma – nav pasargāti cilvēki, kuru īpašumā nesankcionēti jebkurš svešinieks var reģistrēt uzņēmumu. Turklāt šobrīd esošie tiesību

---

[8] Tiesībsarga 2026. gada 11. augusta viedoklis Nr. 6-8/196 Par mājas (istabas) dzīvnieku audzētavu izveides un uzraudzības mehānisma trūkumu, ciktāl tas nenovērš iedzīvotāju tiesību dzīvot labvēlīgā vidē aizskārumu

[9] Tiesībsarga 2026. gada 25. septembra atzinums pārbaudes lietā Nr. 2026-25-16B

[10] Tiesībsarga 2026. gada 19. maija atzinums pārbaudes lietā Nr.2026-06-16C,5D.

aizsardzības mehānismi nav pietiekami efektīvi, kas potenciāli var radīt arī Satversmes 96. un 105. pantu aizsargāto pamattiesību aizskārumu.

3.3. Par nekustamo īpašumu apgrūtinājumu un kompensāciju sistēmas pilnveidi

Aicinu sadarbībā ar valdību izstrādāt grozījumus tiesību aktos nekustamā īpašuma apgrūtinājuma un kompensācijas sistēmas pilnveidei

Pamatojums: Tiesībsarga birojs ir veicis pētījumu[11] par nepilnībām tiesiskajā regulējumā, kas nosaka nekustamā īpašuma apgrūtinājumus un kompensācijas, kurā citastarp konstatēta nekustamo īpašumu apgrūtinājumu un kompensāciju sistēmas sadrumstalotība, regulējuma neesamība tiem gadījumiem, kuros īpašuma izmantošanai ir noteikti ierobežojumi, kas sasniedz tādu līmeni, ka uzskatāmi par atsavināšanu *de facto*, kritizēta Aizsargjoslu likuma 35. panta devītā daļa, kas pieļauj iespējas prasīt vienīgi tiešo zaudējumu atlīdzināšanu. Ministru kabinets attiecīgi tika aicināts veikt visas tiesību sistēmas padziļinātu un visaptverošu izvērtējumu nekustamo īpašumu apgrūtinājumu un kompensāciju sistēmas kontekstā ar mērķi pilnveidot esošo tiesisko regulējumu.

4. Cilvēku aizsardzība pret naidu runu un ekspluatāciju

4.1. Par Cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanas un atbalsta likumprojektu[12]

Aicinu pieņemt regulējumu cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanai un atbalstam.

Pamatojums: Tiesībsarga birojs uz nepieciešamību pēc vienota un visaptveroša regulējuma cilvēku tirdzniecības upuru atpazīšanai un novirzīšanai vērsa Ministru prezidenta uzmanību jau 2020. gadā, kas ar Ministru prezidenta rezolūciju tika akceptēts. Šis uzdevums vēlāk tika iekļauts arī Cilvēku tirdzniecības novēršanas plānā 2021. – 2023. gadam, taču netika izpildīts. Virzība sākās tikai pēc Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2024/1712 (2024. gada 13. jūnijs), ar ko groza Direktīvu 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību pieņemšanas, kas šāda mehānisma izveidi noteica kā obligātu dalībvalstu pienākumu, turklāt minētās direktīvas pārņemšanas termiņš – 2026. gada 15. jūlijs – jau ir nokavēts. Likumprojekts šobrīd Saeimā ir pieņemts pirmajā lasījumā. Šā regulējuma pieņemšana ir būtiska, lai Latvijā būtu vienots, skaidrs un visām iesaistītajām institūcijām saistošs mehānisms cilvēku tirdzniecības upuru savlaicīgai atpazīšanai, novirzīšanai un nepieciešamā atbalsta saņemšanai.

4.2. Par administratīvās atbildības noteikšanu par naida runu

---

[11] Latvijas Republikas tiesībsargs (2025). Pētījums "Nekustamā īpašuma apgrūtinājumu un kompensāciju kartēšana", pēc Tiesībsarga biroja pasūtījuma.

[12] Ministru kabineta 2026. gada 27. jūlija vēstule Nr. 25-TA- 3102 Par likumprojekta nosūtīšanu Saeimas prezidijam.

Aicinu noteikt administratīvo atbildību par naida runu.

Pamatojums: Eiropas Padomes pieeja paredz, ka valstij jāizveido visaptverošs un diferencēts tiesiskais regulējums, kas ņem vērā naida runas dažādo smaguma pakāpi. Tas nozīmē, ka likumdevējam jānodrošina atbilstoši krimināltiesiski, civiltiesiski un administratīvi līdzekļi.[13] Pašlaik Latvijas normatīvajā regulējumā ir paredzēta tikai krimināltbildība par smagākajām naida runas formām. Lai gan iepriekšējā Saeimas sasaukuma laikā Saeimas komisijās tika skatītas vairākas iniciatīvas administratīvās atbildības noteikšanai par naida runu,[14] tomēr konkrēts normatīvais regulējums nav pieņemts.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir uzsvērusi, ka demokrātija ir būtisks Eiropas sabiedriskās kārtības elements. Lai nodrošinātu demokrātiskas sistēmas stabilitāti un efektivitāti, valstij var būt nepieciešams veikt konkrētus pasākumus, lai sevi aizsargātu. Ņemot vērā ļoti ciešo saikni starp Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un demokrātiju, nevienam nedrīkstētu būt atļauts atsaukties uz minētās konvencijas normām, lai vājinātu vai iznīcinātu demokrātiskas sabiedrības ideālus un vērtības. Ikreiz, kad valsts vēlas atsaukties uz pašaizsargājošās demokrātijas principu, lai pamatotu iejaukšanos individuālajās tiesībās, tai rūpīgi jāizvērtē attiecīgā pasākuma apjoms un sekas, lai nodrošinātu, ka tiek panākts iepriekš minētais līdzsvars.[15]

Vēršu uzmanību, ka naida runas regulējuma pilnveide ir nozīmīga pašreizējā ģeopolitiskajā situācijā, un valstij ir pienākums izveidot atbilstošus aizsardzības mehānismus naida runas apkarošanai visos tās aizskāruma līmeņos.

4.3. Par deputātu ētikas regulējuma pilnveidi

Aicinu atbildīgi izturēties pret Saeimas Mandātu un ētikas komisijai noteiktajām pilnvarām un nepieciešamības gadījumā pilnveidot Saeimas kārtības ruļļa regulējumu, lai nodrošinātu cieņpilnu komisiju darbu, parlamentāro diskusiju kultūru un veicinātu savstarpējās cieņas un demokrātisko vērtību nozīmi sabiedrībā.

Pamatojums: Īpaši izceļama politiķu atbildība par publiski paustiem izteikumiem. Politiķiem kā sabiedrībā ietekmīgiem viedokļu paudējiem būtu īpaši jāvērtē savu izteikumu saturs un to iespējamā

---

[13] Eiropas Padomes Ministru komitejas Rekomendācija CM/Rec(2022)16 dalībvalstīm par naida runas apkarošanu, pieņemta 2022. gada 20. maijā, I pielikums, 2. punkts.

[14] Tiesībsarga 2023. gada 31. maija vēstule Saeimas Juridiskās komisijas Krimināltiesību un sodu politikas apakškomisijai par kritērijiem administratīvās atbildības piemērošanā par naida runu.

[15] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2025. gada 10. jūlija spriedums lietā Rodina un Borisova pret Latviju (iesniegumi Nr.2623/16; 2299/16), 104. punkts.

ietekme uz sabiedrību, jo to paustā naida runa var radīt plašākas sekas tieši politiķu statusa un iespēju ietekmēt sabiedrisko domu dēļ.[16]

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē ir uzsvērusi, ka politiskajām partijām ir tiesības publiski aizstāvēt savus uzskatus, pat ja daļa no tiem aizskar, šokē vai satrauc sabiedrības daļu. Tomēr tām ir jāatturas no tādas rīcības, kas veicina diskrimināciju vai ietver aizskarošu vai pazemojošu valodu vai attieksmi; šāda rīcība var izraisīt sabiedrības reakciju, kas nav savienojama ar mierīgu sociālo gaisotni, un mazināt uzticēšanos demokrātiskajām institūcijām.[17] Sabiedrība pamatoti sagaida, ka ikviena deputāta ētikas pārkāpums tiks atbilstoši izvērtēts un novērsts.

Saeimas deputāti personificē valsts politisko kultūru, un viņu publiskā rīcība, komunikācija un ētikas normu ievērošana kalpo par valstiskās atbildības piemēru nākamajām paaudzēm. Tādēļ deputātu ētikas standartu pilnveidei un to ievērošanai ir būtiska nozīme jaunā Saeimas sasaukuma kvalitatīvā darbā.

5. Par personu ar invaliditāti tiesību aizsardzību

Lūdzu veikt grozījumus Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā, nomainot minētā likuma 24.[1] panta, 60. panta otrās daļas 4. punkta terminu "pieejamība" uz terminu "piekļūstamība," kā arī grozījumus Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā, nomainot minētā likuma 3. panta devītajā daļā, 8. panta piektajā daļā, 9. panta otrajā daļā iekļauto terminu "pieejamība" uz terminu "piekļūstamība."

Pamatojums: 2010. gadā Latvijas Republikā stājās spēkā ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, kuras 9. pants tika tulkots kā "pieejamība" (angļu valodā "*accessibility*"). Termins "vides pieejamība" kļuva pazīstams sabiedrībā, sasaistot to ar personu ar invaliditāti tiesību nodrošināšanu. Vienlaikus Eiropas Savienības līmenī tika izstrādātas vairākas direktīvas, kas paredzēja nodrošināt personu ar invaliditāti tiesības, piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2016/2102 (2016. gada 26. oktobris) par publiskā sektora struktūru tīmekļvietņu un mobilo lietotņu piekļūstamību. Šajās direktīvās lietotais termins "*accessibility*" tika tulkots kā "piekļūstamība." Šādu divu terminu esamība sāka radīt problēmas praksē, attiecīgi vairojot šķēršļus personu ar invaliditāti tiesību nodrošināšanai.

---

[16] Dupate K. Naida noziegumi un naida runa. Starptautiskie standarti un Latvijas tiesiskais regulējums un prakse. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2023, 53. lpp.

[17] Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2009. gada 16. jūlija spriedums lietā Féret pret Beļģiju (iesniegums Nr. 15615/07), 77. punkts.

Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija 2024. gada 10. decembra lēmumā Nr. 113 Par terminu "pieejamība" un "piekļūstamība" šķīrumu skaidroja, ka ar terminu "pieejamība" tiek apzīmēta vispārēja pakalpojumu esamība un to lietošanas iespēju sasniedzamība un šis termins atbilst angļu terminam "*availability*", savukārt terminu "piekļūstamība" lieto, lai raksturotu iekļaujošu vidi, kas cilvēkiem ar dažādiem sensorisko, kognitīvo vai motorisko funkciju ierobežojumiem ļauj fiziski piekļūt un nepastarpināti izmantot pakalpojumus, un tas atbilst angļu valodas terminam "*accessibility*".[18] Papildus Latvijas Zinātņu akadēmija aicināja pārskatīt šo terminu lietojumu Latvijas Republikas normatīvajos aktos.

Vienlaikus vēršu uzmanību, ka Eiropas Savienība ir pieņēmusi direktīvu, kas attiecas uz audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu – Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (ES) 2018/1808 (2018. gada 14. novembris), ar ko ņemot vērā mainīgos tirgus apstākļus, groza Direktīvu 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (turpmāk – Direktīva 2018/1808). Minētā direktīva paredz pienākumu nodrošināt personu ar invaliditāti tiesības piekļūt mediju sniegtajiem pakalpojumiem. 2026. gada 4. martā tika veikti labojumi Direktīvas 2018/1808 tulkojumā latviešu valodā aizstājot terminu "pieejamība" ar terminu "piekļūstamība."[19]

Divu terminu esamība rada problēmas praksē un personu ar invaliditāti tiesību īstenošanā, kas attiecīgi var novest pie tā, ka konkrēti piekļūstamības risinājumi netiek nodrošināti, un tādejādi personām ar invaliditāti tiek liegta piekļūstamība informācijai. Līdz ar to ir nepieciešams precizēt arī atbilstošos Latvijas likumus.

[18] Latvijas Zinātņu akadēmijas 2024.gada 10.decembra lēmums Nr.113 Par terminu pieejamība un piekļūstamība šķīrumu.

[19] Labojums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2018/1808 (2018. gada 14. novembris), ar ko, ņemot vērā mainīgos tirgus apstākļus, groza Direktīvu 2010/13/ES par to, lai koordinētu dažus dalībvalstu normatīvajos un administratīvajos aktos paredzētus noteikumus par audiovizuālo mediju pakalpojumu sniegšanu (Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīva) (OV L 303, 28.11.2018.), 04.03.2026.